

Pontifex Maximus Tibi tuoque gregi plurimum benedixit. Ego²⁰⁸ autem officia quaecumque mea ex animo despondeo.²⁰⁹

11.

Izvjeshće Pija Manzadora 1773. godine

1. Opis izvješća

Relacija se u kutiji 734 nalazi na ff. 157r-158v, 165r. Dimenzije papira su 23 x 27 cm; f. 168rv pripada također ovdje, ali je prazan. Papir je na vrhu zgužvan, ali je sve moguće pročitati. List 157 i 168 po sredini su pukli, pa su tijekom uporabe smješteni na krivo mjesto. Tako su ubačeni unutar teksta relacije. Manzador je uspio poslati izvješće tek nakon što je otišao za biskupa u drugu biskupiju. Relacija je, naime, poslana iz Erdelja (Alba Carolina). Razloge zašto nije mogao prije obaviti vizitaciju biskupija i poslati izvješće Manzador se najviše opravdava nazočnošću shizmatika i lopova u gorju.²¹⁰

²⁰⁸ Prefekt Kongregacije kardinal Gian Giacomo Millo.

²⁰⁹ Čolić se spremio da na vrijeme pošalje iduće izvješće, ali su ga snašle nevolje, pa se 1761. ispričava Svetoj Stolici:

Beatissimo Padre!

Instituto sempre osservato nella Diocesi di Segna, di visitarla tutta doppio ogni tre anni per la vastità sua ed estensione, disastrosità de viaggi, monti e selve, ogni qualvolta non sii legitimamente impedito, o resasi tale visita pastorale impossibile, non ho mancato Mai questa mia incombenza ed obbligazione doppio ogni triennio colla benedizione del Signore e quel frutto riportato nelle mie relazioni ad limina.

L'anno 1760 era il tempo d'adempire questo mio indispensabile obbligo, dovendo principiare dal territorio militare di Licca confinio Turco, secondo sempre praticato è preteso dai militari, qual territorio spogliato dai uomini, per essere marchiati in campo sin a 18 milla dei confinari combattenti, non fu modo ne maniera di fare la visita pastorale istituita a profitto del mio gregge; ne avrei potuto ottenere le guardie e convoggeni necessari in quelle parti pericolosissime dei Turchi. Perciò speranzato, che colla fidanza d'averli quest'anno corrente nell'estate in case loro, dovevo differire sino al maggio di quest'anno tal mio pastorale officio; chiamato poi da Vostra Beatitudine a questa volta mi si rese impossibile, non potendo essere e quivi all'ubbidienza di Vostra Santità e visitare ivi la diocesi. Il che dovendo rapportare con ogni umiliazione ai piedi di Santità Vostra perchè non mi venghi riputata questa dilazione in qualche colpa, dalla quale pregarei umilmente essere assolto, quando tale si giudicasse in questi legittimi impedimenti ed impossibilita, e supplicare divotissimamente la proroga. Che della Grazia...

²¹⁰ Kongregacija piše Sv. Ocu da je neopazice Manzadoru prošlo vrijeme vizite, a nije je obavio ni njegov prethodnik. Moli produljenje roka (135r). 1. oct. 1768. praevia assolutione, ad sex menses (136v); Kongregacija ponovno preporučuje produljenje za još šest mjeseci jer nije uspio obaviti vizitu (137r); 28. ožujka 1769. ad alios sex menses (138r); 18. rujna 1769. ad tres menses (morao je u Beč zbog shizmatika, nije završio vizitaciju, traži odgodu na godinu dana) (142v, 144r); 20. ožujka 1770. ad sex menses (146v); 18. kolovoza 1770. ad sex menses (opet zbog "perfidis schismatici") (145v); 23. febr. 1771. ad sex menses, zbog "perfidis schismatici"; 3. kolovoza 1771. ad sex menses. Preko Kapele nije dovršio vizitaciju, jer je postojala opasnost po život od shizmatika i lopova, bile su poplave, a spominje i "innovazioni sugli ecclesiastici" (147r, 150r); 25. siječnja 1772. ad sex menses (isto opravdanje) (152v); 28. srpnja 1772. ad sex, isto opravdanje (154v); 29. prosinca 1772. ad sex. Obavio vizitu, ali zbog promjena koje su na crkvenom polju bile i bivaju, nije još u stanju obaviti svoju obvezu (156v); 12. studenoga 1773. zbog godina i slabosti ne može doći osobno u Rim nego šalje izvješće po prokuratoru (163r).

2. Sadržaj izvješća

Izvjeshćuje samo ono što se novo dogodilo za vrijeme njegove uprave.

Budući da su mnoga naselja bila udaljena od crkve, nakon prve vizitacije uspio je osnovati 11, a nakon druge 8 mjesnih kapelanija. U Bakru, gdje je običavao boraviti, srušivši staru podigao je do krova novu veliku crkvu. Ondje je osnovano još jedno kanoničko mjesto, tako da ih je sada 10. Senjski kanonici, kojih je 12, sada imaju od države svaki 100 forinti godišnje. Pod vodstvom otaca isusovaca, organizirao je u biskupiji misije za kler i narod te uveo u svim župama dan klečanja. Izborio je pravo da biskup predlaže modruškog arhidakona i da se kandidati ispituju u biskupskoj kuriji.

U odgovoru, Kongregacija se ograničila na pohvalu biskupovom radu, u nadi da će na širem području, u novoj biskupiji, još više učiniti na slavu Božju.

3. Izvjeshće

(f. 157r) Eminentissimi et Illustrissimi Patres

Quae ad dioecesium mearum, Segniensis nimirum et Modrussiensis amplitudinem, paroeciarum in eis numerum, cleri copiam, juventutis ecclesiasticae institutionem, populorum ingenium ac mores pertinent, iam saepe Vobis a praedecessoribus meis exposita fuere, Patres Eminentissimi ac Illustrissimi!

Quam ob rem recte me facturum arbitratus sum, ea duntaxat referendo, quae his nova accessere, et tempore procurationis meae evererunt.

Haec inter primum locum obtinet, quae mihi etiam ante alia omnia cordi fuit, beneficiorum quae curata dicuntur, insignis accretio. Quum enim visitatione²¹¹ canonica dioecesim obirem, ingenti cum animi mei dolore comperi, non solum dispersas per montes et valles rucolarum domos, sed integros quoque eosque complures pagos adeo longinque a parochiis suis distare, ut ad

²¹¹ Od njegovih vizitacija poznate su nam: 1764. Vizitacija Senjskog kaptola (B 26); 11. lipnja 1765. Izvjeshće Vinka Vukasovića o 12 župa Senjske biskupije: Senj, Sv. Križ, Krmpote, Brinje, Brlog, Otočac, Kosinj G., Kosinj D., Kuterevo, Sv. Juraj, Jablanac, Karlobag (BAS, B 29); 1766. Opis župa: Novi Lički, Smiljan, Lovinac, Udbina, Budak (BAS, II., 5); 4. ožujka 1766. Zapisnik i dekreti vizitacije župe i kaptola Grobnik te popis školske djece za: Grobnik, Bakar, Hreljin, Drivenik, Belgrad, Grižane, Kotor, Novi i Bribir (BAS, B 31); 12. ožujka 1766. Inventar senjske katedrale prigodom vizitacije (BAS, B 34); 1768. Ispunjeni upitnici pred vizitaciju župa: Slunj, Brlog, Dabar (II., 6), Perušić, Kaluderovac (filijala), Pazarište (filijala D. Pazarište), Čanak (filijala curata Bunić), Jablanac, Sv. Juraj (filijala Starigrad, Krasno), Sv. Križ (filijala Sv. Mihovil), Otočac (filijala Lešće), Ramljane, Vrilo), Sinac, Kosinj D., Kosinj G., Kuterevo, Brlog (II., 7), vikarijata Stajnica (BAS, B 39), Saborsko (42); 21. kolovoza Ogulin (BAS, II., 9), 20. prosinca Slunj (BAS, II., 10); 1768. Vizitacija Stajnice (BAS, B, 39); 1768. Vizitacija Saborskog, Tounja i Crnog Luga (BAS, B, 42); 27. svibnja 1768. Naredbe što treba pripremiti za vizitaciju (Sladović, 426-427); 1768-1769. Popis župa u Senjskoj i Modruškoj biskupiji (B 43); na području Karlovačkog generalata (BAS, B 44); 1770. Pred vizitaciju Babina Polja, župa Čabar (II., 15); 31. listopada 1771. Naredbe prigodom vizitacije (HDA, *Protokoli*, 13).

easdem non nisi quatuor atque etiam quinque horarum itinere perveniri queat: Unde necessario evenit, ut domorum atque pagorum istorum incolae maxima anni parte, hiberno praesertim tempore, raro admodum, senes ac pueri fere nunquam, sacrificio Missae interesse, aut verbum divinum audire potuerint, multis etiam sine ultimis morientium praesidiis ex hac vita decedendum esset.

Tantae ovicularum mearum spiritualis indigentiae, quoad decebat miseratus, semel atque iterum Viennam accurri, ipsius Augustae pro tanta necessitate opem imploraturus; neque destiti donec regali atque materna eiusdem munificentia, post primam quidem visitationem undecim, post secundam de novo octo, atque adeo universim novemdecim vicariatus fundarentur, in quibus nunc derelictae (f. 157v) olim in deserto oves pastores suos sibi propinquos habent et eorum adiumenta promptiora, incredibili consolatione ac fructu animarum.

Est ad mare Adriaticum in littore Dalmatiae Austriacae et in dioecesi Modrussensi nobile oppidum, quod Buccaris vocatur, Civitati Fluminensi finitimum, habet ecclesiam collegiatam, ad quam usque ad mea tempora novem canonici resederunt. Modrussia, Turcarum incursione ante annos plurimos devastata, et ecclesia cum episcopio dirutis, Buccaris electa est et quasi caput dioecesis Modrussiensis constituta, ubi etiam episcopi plerumque resident, quod et ego consuevi; videns vero templum Buccarense multitudinem populi ad sacra concurrentis capere iam non posse, et partem eius anteriorem ruinam minari, iterato ad Augustam confugi, et ab eadem subsidium pecuniarium impetravi, quo, veteri ecclesia demolita, novam e fundamentis erigere coepi et prope ad culmen perduxi; nunc vero ad aliam ecclesiam regendam avocatus, aedificii huius perfectionem successori meo relinquere debui.

Praeterea sub primum gubernationis meae annum a nobili et opulenta Maurochinorum familia novus canonicatus conditus est, ut proinde ab eo tempore Capitulum Buccarense decem constet canonicis.²¹²

Capituli quoque cathedralis Ecclesiae Segniensis proventus annui mille et ducentis florenis aucti sunt, ut singuli canonici, qui duodecim sunt, quotannis supra fructum beneficii, centum florenos ex aerario regio percipiant.

Ad profectum spirituales tum cleri tum populi, et hunc et illum separatim octo dierum exercitiis spiritualibus excolendum curavi; missiones catecheticas introduxi; illis quoque quas Segnerianas dicunt, per singulos annos aliquam dioecesis partem, quinque vel sex parochias, peragrari jussi.

---

²¹² Ustanovna listina nosi datum 19. travnja 1765. (BAS, II., 4).

Institutum Leodinense de perpetua adoratione Sanctissimi Eucharistiae Sacramenti, in ambas dioeceses inveni (f. 158r) et per omnes earundem parochias propagavi.²¹³ Atque ad haec omnia potissimum opera patrum Societatis Jesu usus sum, quorum eruditio ad instructionem, vitae intergritas ad exemplum, zelus accensus ad pios animorum motus concitandos, maxime profecit, et innumeros peccatores publicos atque obturatos convertit, ut assecurare minime verear, quod experientia edoctus sum, loca illa in quibus viri hi pedem figunt, et apostolicis laboribus perfunguntur, aliam continuo faciem induere, correctis moribus, exterminatis scandalis et pulcherrimarum virtutum prorumpentibus flosculis.

Has inter curas et labores religiosos crebro admodum interpellatus fui ab iis, qui in iura nostra involarunt, fundos Ecclesiae usurpare, clericos sub tributum mittere, ad tribunalia sua evocare, ac, quae est temporum nostrorum iniquitas, potestati saeculari omnia attribuere et subiicere conabantur. Equidem cum istiusmodi hominibus assidue et accerrime mihi decertandum fuit. Nulla in re illis cessi. Omnia tentarunt, nihil obtinuerunt. Casum unum singularem afferre dignum arbritror. Annis abhinc duobus vacabat archidiaconatus Modrussiensis, cuius jus patronatus seu praesentatio ad Augustam pertinet. Praefectus Buccarensis, approbante gubernatore Tergestino, a quo provincia haec procuratur, ausus est candidatorum pro archidiaconatu examinatores deputare, iubereque, ut domi suae examen fieret. Exhorruui ad tam praeposteram atque inauditam molitionem, statimque protestationem meam ad gubernatorem Tergestum perscripsi. Sed sine fructu. Quin imo paulo post ex ipsa Aula Caesarea decretum recepi, quo factum (f. 158v) praefecti Buccarensis ratum haberi mandabatur. Nondum acquievi; sed primo quidem ex canonicis Buccarensibus unum Viennam ablegavi tanti praeiudicii media quaesiturum. Illo autem nihil proficiente, ipse denuo, magno quidem meo incommodo nec minoribus impendiis, Viennam advolavi, et coram throno Augustae causam nostram tutatus sum eo successu, ut ipsum decretum aulicum revocaretur, et in alio novo emanato pro perpetuis temporibus stabilitum fuerit, ad solum episcopum pertinere examinatores candidatorum pro omnibus beneficiis utriusque dioecesis deputare, examen in Curia episcopali, vel in loco ab episcopo designando institui debere, ipsiusque quoque episcopi esse, eum quem inter examinatos dignissimum iudicaverit, Maiestati Suae indicare, neque alius, quam quem ego pro hac vice proposui, frementibus licet et praefecto Buccarensi et gubernatore Tergestino cum suis conciliariis, archidiaconus renunciatus fuit.

²¹³ Razne odredbe o tome iz 1773. v. BAS, II., 45.

In alio quoque grandi opere a tribus annis mihi laborandum fuit. Tractabatur hoc tempore universalis omnium parochiarum ac beneficiorum in Regione militum, qui confiniarii dicuntur, reformatio, tum quoad aedificia ecclesiarum et domorum parochialium, tum quoad proventus beneficiorum; quae ex illis vel noviter exstruenda vel restauranda quantum hi augendi forent, initio inter me et ducem praedictae militiae consilio determinatum ac Maiestati Caesareo Regiae Apostolicae Suo iussu propositum fuit. Exitum tanti negotii praestolatus, ut de statu Ecclesiae meae plenam informationem Sacrae Congregationi dare queam, saepius prorogationes visitationis Sacrorum Liminum petii; (f. 165r) cum vero reformatio illa neque nunc quidem ad finem perducta sit, me ad aliam Ecclesiam gubernandam evocato, successori meo incumbet de illa suo tempore referre ad Sacram Congregationem, cui ego me humillime commendo.

Eminentissimorum ac Illustrissimorum Patrum

Albae Carolinae die 12. Maji 1773.

Servus humillimus

Pius Manzador, Episcopus jam Segniensis et Modrussiensis nunc Transilvanus

4. Odgovor Kongregacije

Relationes, kut. 734, ff. 161rv.

Responsum die 13. Augusti 1773.

Episcopo Segniensi et Modrussiensis

Recitatis Literis Amplitudinis Tuae datis XII. Maji quibus utriusque Ecclesiae Segniensis et Modrussiensis statum ex lege Sixtina accurate admodum prudenterque exposuisti, Sacra Congregatio Tridentinorum canonum interpres ac vindex dupliciter laetata est. Primum quidem quod ex iisdem literis cognovit, quam multa praeclara ad salutem animarum, ad cleri disciplinam restituendam, ad Ecclesiae jura sarcta tecta tuenda et cogitaveris et vero etiam feliciter perfeceris. Deinde cum sermo increbuerit, Te ab ista Ecclesia ad aliam multo ampliores esse translatus, et in paucis fidelem supra multa sapientissime constitutum; Tibi quidem gratulati sunt Eminentissimi Patres, latiore virtuti Tuae campum pateferi, quo suas vires exerat; et gratulandum etiam successori Tuo, cui tradis eam Dominicae vineae partem excolendam, que Tuis laboribus subacta non potest non jucundissimos, maximeque salutaris, fructus edere.

Interim, cum nihil restet, quod Amplitudini Tuae respondendum sit, Patres unanimi voce Te laudandum decreverunt honorificentissimis verbis. Ego²¹⁴ autem ubi occasio ferat, profecto ostendam quam sim ex animo.

12.

Izvjješće Ivana Krstitelja Ježića 1795. godine

1. Opis izvješća

Relacija se nalazi na ff. 196r-200v na papiru 23,2 x 37,0 cm. Nosi nadnevak 24. prosinca 1795, ali u Rim je stigla tek u lipnju iduće godine. Nije išao u Rim Ježić osobno, nego je bazilike posjetio i relaciju predao umjesto njega Marko Zeidler, penitencijer pri bazilici Sv. Petra. Ježić mu daje punomoć 5. lipnja 1795. godine (f. 209r – tu je original s pečatom, ali teško čitljivim). Opunomoćenik je bio u bazilici Sv. Petra 20. lipnja (f. 210r), a u bazilici Sv. Pavla dva dana kasnije (f. 211r). Ježićeva punomoć nalazi se unutar preklopa, a na njegovoj prvoj stranici molba je Kongregacije papi da prihvati način posjeta apostolskih limina (ff. 208r, 212v). Tu je i jedan preklap u kojem su stajale relacije od 1600. do 1796. ("*ab anno 1600. ad annum 1796.*"). Pri tom preslagivanju zalutao je među senjske relacije i jedan papir koji očito pripada biskupiji Segni u Laciju (f. 206r). To znači da su tada izvučene relacije iz svežanja za pojedina godišta u posebne svežnje složene prema biskupijama. Ježićevo izvješće temeljito je analizirao nepotpisani stručnjak (ff. 196r-200v). Posebno zanimanje privuklo je pitanje biskupijske pripadnosti Like i Krbave. Iz Kongregacije koncila uputili su upit Propagandi ima li neka odredba koja bi ozakonila tu pripadnost (f. 202r). U Propagandi nisu našli ništa osim onoga što je o tome pisao u svom izvješću biskup Nikola Pohmajević 1728. godine (f. 204v).

Osnovni prigovor Kongregacije Ježiću bio je da kasni s izvješćem i posjetom limina. Ipak je 22. lipnja 1796. prihvaćen pohod za 68, 69, 70. i 71. trogodište ("*praevia absolute Sanctissimus annui!*") (f. 212v). Svoj odgovor na izvješće Kongregacija je uputila Ježiću 15. ožujka 1797. godine (ff. 213r-214v).

2. Sadržaj izvješća

S vizitacijom biskupije počeo je još 1789, ali ju je zbog raznih obveza morao prekidati, pa je tek sada mogao poslati izvješće o jednoj i drugoj biskupiji, tj. o biskupijama Senjskoj i Modruškoj ili Krbavskoj.

Senjska biskupija je osnovana oko 1150, a iz poslanice Inocenta I. može se zaključiti da je postojala i u 5. stoljeću. Stolna crkva posvećena je Uznesenju Marijini i ima do-

²¹⁴ Prefekt Kongregacije te je godine kardinal Ferdinand Marija de Rossi. Budući da je ovo ispisano iz kopije, nema njegova potpisa.